

פקחים צעירים גן לאומי ציפורי

ברוכים
הבאים!

נראה
בגנים הלאומיים
ובשמורות הטבע!

חברת פקח צעיר-גן לאומי ציפורי
מחיר: 10.00 ש"ח

פקחים צעירים ברחבי הארץ

1. שמורת טבע נחל עיון
2. שמורת טבע תל-דן
3. שמורת טבע נחל חרמון (הבניאס)
4. גן לאומי מבצר נמרוד
5. שמורת טבע החולה
6. שמורת טבע משושים
7. שמורת טבע גמלא
8. שמורת טבע יהודיה
9. שמורת טבע מגרסה
10. גן לאומי כורזים
11. שמורת טבע נחל עמוד
12. גן לאומי מבצר יחיעם
13. גן לאומי ושמורת טבע ארבל
14. גן לאומי ציפורי
15. גן לאומי בית שערים
16. שמורת טבע נחל מערות
17. שמורת טבע חוף דור הבונים
18. גן לאומי כוכב הירדן
19. גן לאומי מעין חרוד
20. גן לאומי בית שאן
21. גן לאומי קיסריה
22. גן לאומי אפולוניה
23. גן לאומי ירקון
24. שמורת טבע נחל פרת
25. גן לאומי עין חמד
26. פארק (גן לאומי) קומראן
27. שמורת טבע עיינות צוקים
28. פארק (גן לאומי) הרודיון
29. גן לאומי אשקלון
30. גן לאומי בית גוברין
31. שמורת טבע עין גדי
32. גן לאומי עבדת
33. שמורת טבע חי-בר יוטבתה
34. שמורת טבע חוף האלמוגים

ילדים שלום

אני ארצי, יעל שאוהב לטייל ברחבי ישראל. הצטרפו אליי להרפתקה בציפורי העתיקה: הרומאים קראו לה "אירונפוליס" ("עיר השלום") משום שבתקופת המרד הגדול של היהודים ברומאים בחרו אנשיה שלא למרוד ברומאים. כך ניצלה העיר מחורבן והפכה להיות עיר משגשגת, שחיו בה יהודים לצד נוכרים בסבלנות ובסובלנות. היהודים מכנים אותה "עיר המשנה", כי לפני 1800 שנה חתם כאן רבי יהודה הנשיא את התורה שבעל פה בשישה סדרי משנה. ואני אוהב לקרוא לה "עיר הפסיפסים" ... מיד תבינו למה!

אז אחת ושתיים נרים רגליים נתבונן, נחקור, נטייל באהבה ונקפיד לשמור על הסביבה.

בסוף הטיול התייצבו לטקס התחייבות, קבלו את התג, והצטרפו לפקחים הצעירים! שלכם באהבה, ארצי

משימה 1 - רגע לפני שיוצאים לדרך...

באתר ארכיאולוגי נמצאים אוצרות העבר של כולנו. אם לא נשמור עליהם הם יאבדו לעד. בכל אחת מהתמונות הבאות מתוארת טעות שפוגעת באוצרות העבר של ציפורי. חברו בין הטעות שבתמונה למשפט המסביר כיצד יש לנהוג בשטח.

1. רצפות הפסיפס נפגעות כשהולכים עליהן. צפו בפסיפסים מהמקומות המיועדים לכך.

2. המים פוגעים ברצפות הפסיפס ולכן לא מרטיבים אותן.

3. שרידי מבנים עתיקים אינם יציבים וטיפוס עליהם עלול להיות מסוכן.

4. האתר עדיין נחפר על ידי הארכיאולוגים ובשטח בורות רבים. הקפידו ללכת רק בשבילים המוסדרים.

5. קירות המאגר מכוסים טיח עתיק ואסור לטפס עליהם.

6. בביקור באתר היסטורי אנו פוגשים את העבר. אין לכתוב או לחרות על עתיקות.

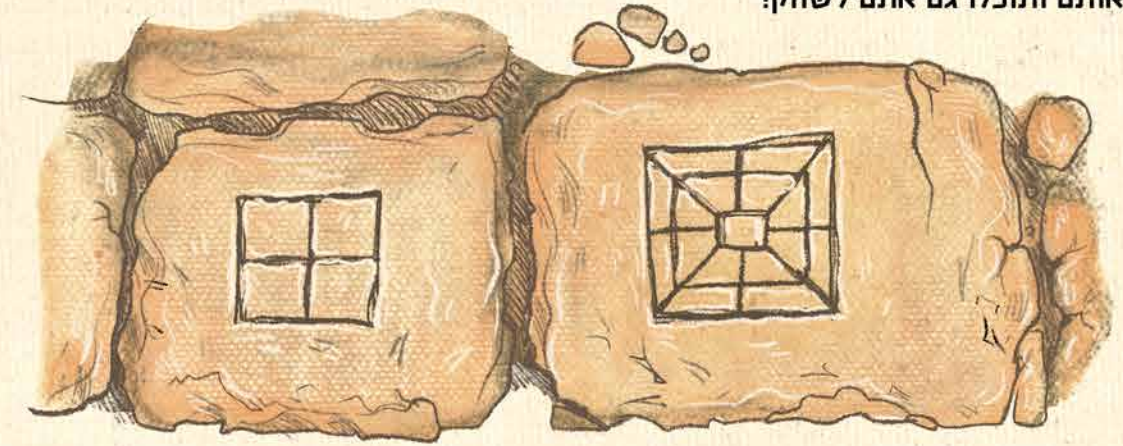
7. לכלוך שמים בפח. עזרו לנו לשמור על סביבה נקייה ונעימה.

המשימה הבאה מחכה לכם ברחוב הדקומנוס (מס' 2 במפה). מעט לפני המפגש עם רחוב הקרדו.

משימה 2 - בשוק של ציפורי

רחוב הדקומנוס היה רחוב חנויות שוקק חיים במרכז העיר. בעוד ההורים מוכרים וקונים, היו ילדי ציפורי לומדים משנה מפי חכמים ומשחקים במשחקים שחקוקים על אבני הרחוב. מצאו אותם ותוכלו גם אתם לשחק!

בואו נשחק:

היום נלמד את המשחק הפשוט יותר.

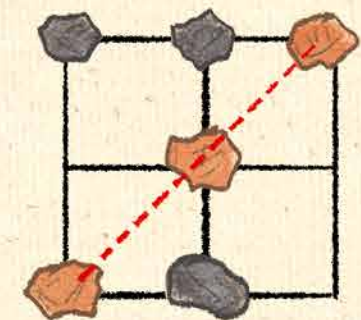
המשחק מיועד לשני שחקנים. כל שחקן יאסוף חמש אבנים באותו צבע ואז נתחיל.

כל שחקן מניח אבן אחת בכל תור.

המטרה:

להיות הראשון שיש לו שורה של שלוש אבנים שלו.

אפשר גם באלכסון. בהצלחה!

למשימה הבאה לכו לאורך רחוב הקידו, עד לבית חג הנילוס (מס' 3 במפה).

משימה 3 - לא מפספסים!

בית חג הנילוס היה מבנה ציבור גדול ובו אולם וחדרים רבים, שבכולם רצפות פסיפס מרהיבות. אין ספק שבית היוצר לפסיפסים בציפורי היה מהטובים בארץ ובעולם! טיילו בין הפסיפסים וחפשו את הפריטים האלה (שימו לב שבפסיפס הם לא נראים בדיוק כמו בתמונות שבחברת):

המשימה הבאה מחכה לכם בראש הגבעה, בביתו המפואר של אחד מעשירי ציפורי - בית דיוניסוס (מס' 4 במפה).

משימה 4 - מפגש עם היפהפייה של ציפורי

רצפת חדר האירוח בווילה המפוארת עשויה פסיפס - תמונה מאבנים צבעוניות שמתארת, בין היתר, את חייו של אל היין "דיוניסוס".
חפשו בפסיפס דמות של אישה יפה.

1. התבוננו בעיניה. האם היא מחזירה לכם מבט? נסו להתבונן בה שוב ממקומות שונים בחדר. האם היא ממשיכה לעקוב אחריכם במבטה?
2. התבוננו בקצה האף שלה. אתם רואים שהוא מבריק? איך עשה זאת אומן הפסיפסים?

הפנים של היפהפייה בנויים מ-500 אבנים קטנות! ככל שמספר האבנים בתמונה רב יותר והאבנים קטנות יותר, ניתן ליצור תמונה מדויקת ועשירה יותר בפרטים.

לפני 1800 שנה התייחס רבי יוחנן למבטה המתעתעת של היפהפייה מציפורי:
"אלף בני אדם מביטים בה וכל אדם אומר בי היא מבטת. כך הקדוש ברוך הוא היה מביט בכל אחד ואחד מישראל ואומר: אני ה' אלוהיך"
(פסיקתא רבתי, כא)

המשימה הבאה מחכה לכם בנקודה הגבוהה ביותר בציפורי, במצודה (מס' 5 במפה).
נפתור את המשימה ורק אז ניכנס פנימה...

משימה 5 - המצודה

הצלבנים שהגיעו לציפורי בנו את המצודה על חורבות בניין מהתקופה הרומית. בהמשך, כל מי שהגיע לציפורי שיפץ את המצודה בסגנון הבנייה שלו.
התבוננו בקיר המצודה מלמטה עד למעלה ונסו להבחין בין סגנונות הבנייה השונים.

רשות הטבע והגנים
עשתה כאן מרכז מבקרים

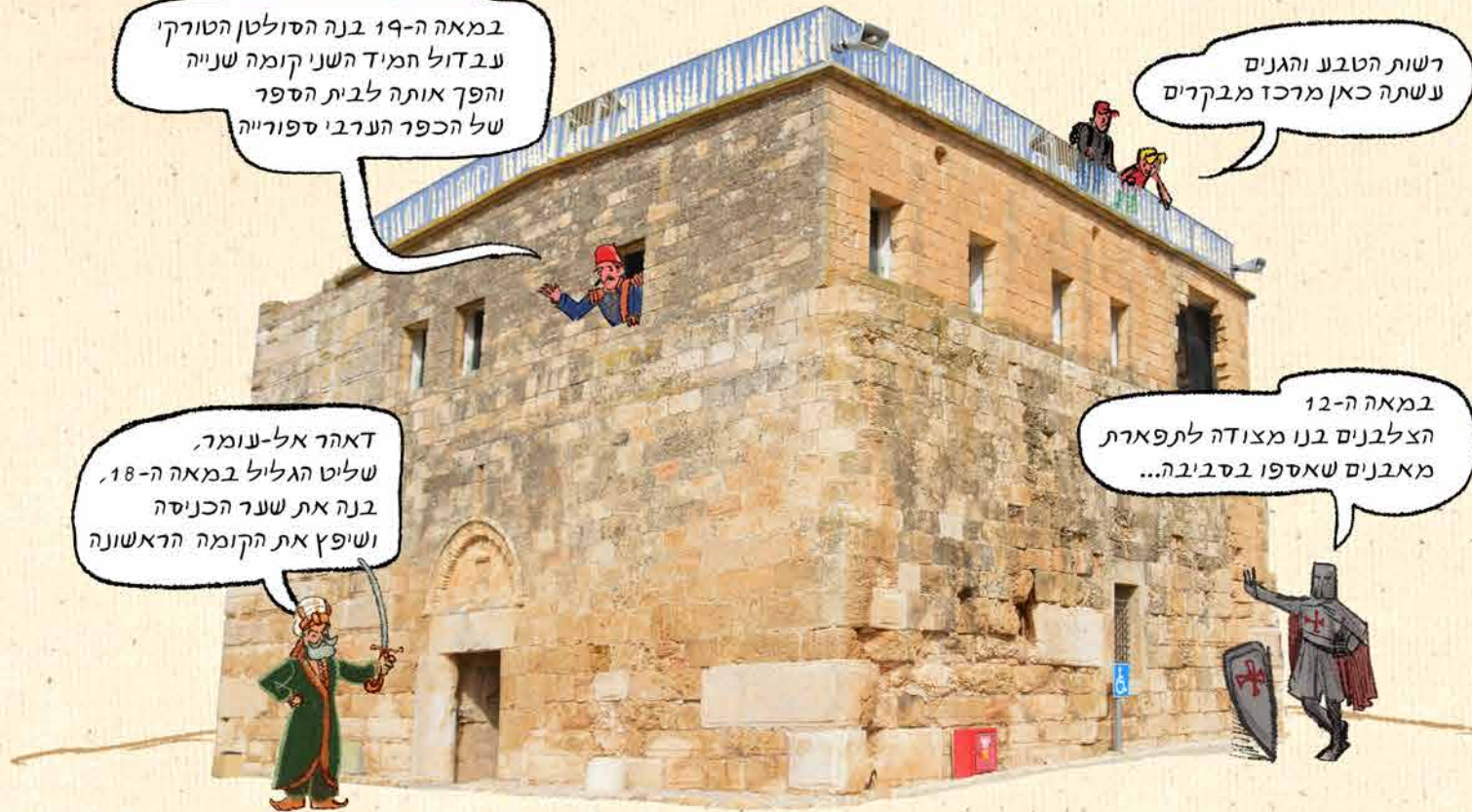
במאה ה-19 בנה הסולטן הטורקי
עבדול חמיד השני קומה שנייה
והפך אותה לבית הספר
של הכפר הערבי ספורייה

במאה ה-12
הצלבנים בנו מצודה לתפארת
מאבנים שאספו בסביבה...

דאהר אל-עומר,
שליט הגליל במאה ה-18,
בנה את שער הכניסה
ושיפץ את הקומה הראשונה

חפשו בקירות המצודה אבנים גדולות במיוחד, לפעמים מקושטות ולפעמים שבורות, כך שאפשר לראות שהן חלולות. אלו הם ארונות קבורה עתיקים ("סרקופגים") שהצלבנים אספו ממערות קבורה בסביבה.
הקיפו את המצודה ונסו למצוא כמה שיותר סרקופגים (אם מצאתם 17 מצאתם את כולם!)

כעת היכנסו למצודה.
סרטים והפעלות יספרו לכם על תקופת המשנה ועל בית המדרש, ומגג המצודה תיהנו מתצפית נהדרת.
המשימה הבאה מחכה לכם בתיאטרון (מס' 6 במפה) בדרך עברו ברובע המגורים היהודי

משימה 6 - איפה הכפיים?

עלו על במת התיאטרון והביטו במושבי האבן שמולכם. דמיינו 4000 איש מוחאים לכם כפיים... בטח נראה לכם מוזר שתיאטרון ציפורי הכיל 4000 איש. בצדק. המושבים שאתם רואים כאן הם מושבי היציע התחתון, שנחצב בסלע הגבעה. מעליו נבנה יציע עליון, שעם השנים התפרק ואבניו נלקחו לבניית מבנים אחרים.

התיאטרון היה מבנה ציבור חשוב ביותר בעיר רומית, ולכן אין זה מפתיע שזהו אחד המבנים הראשונים שהרומאים הקימו בציפורי. כאן העלו מופעי בידור ובעיקר מופעי פנטומימה, שבהם השחקן מגלם דמויות ומספר סיפור ללא מילים.

הזמינו את ההורים למופע פנטומימה.

עליכם להציג בפניהם דברים הקשורים בציפורי, ללא מילים. נראה אם יצליחו להבין אתכם...

1. אומן פסיפסים יוצר פסיפס

2. רבי יהודה הנשיא עורך וחותר את המשנה (התורה שבעל פה שהועלתה על הכתב)

3. צלבן משקיף מראש המצודה

4. עשיר בוילה עורך משתה

5. ילד משחק במשחקי רחוב

6. יהודי מתפלל בבית הכנסת

7. רומאי צופה במופע מלהיב בתיאטרון

חכמינו התנגדו להליכת יהודים לתיאטרון הרומי, והסבירו זאת באמצעות פסוק מתהילים א':
 "אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בְּעֶצֶת רָשָׁעִים,
 וּבְדֶרֶךְ חָטָאִים לֹא עָמַד, וּבְמוֹשֵׁב לָצִים לֹא יָשָׁב.
 כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חָפְצוּ."

מיהם הרשעים? מהי דרך החטאים? מהו מושב הלצים שלא כדאי לשבת בו? ולאן לדעת חכמינו צריך יהודי ללכת?

המשימה הבאה מסתתרת ברצפת הפסיפס של בית הכנסת העתיק (מס' 7 במפה)

משימה 7 - לבית הכנסת!

בעוד הרומאים ישבו ב"מושב לצים", כלומר בתיאטרון, הלכו רוב יהודי ציפורי לבית הכנסת ולבית המדרש להתפלל וללמוד תורה. ציפורי היתה עיר יהודית חשובה. חכמים ומנהיגים חיו ופעלו בה, ביניהם רבי יהודה הנשיא שחתם בה את המשנה.

אך בשטח כמעט שלא נותרו לכך עדויות... בספרות חז"ל נכתב על כמה בתי כנסת בציפורי, אך עד כה זהו בית הכנסת היחיד שנמצא בשטח.

אמרו חכמינו:
 "שלושה דברים מבטלין את הגזירה קשה ואלו הן:
 תפילה וצדקה ותשובה"
 (ירושלמי, תענית, ב א)

חפשו ברצפת הפסיפס של בית הכנסת את התשובות לחידות האלה:

1. שני הנערים שליוו את אברהם ויצחק להר המוריה, חיכו להם למטה יחד עם ה...
 מ

2. איך נכתב בפסיפס שם המזל של חודש אדר?
 ד

3. איזה כלי נגינה מתואר תחת סל הביכורים?
 מ

4. כמה מנורות בית המקדש יש בפסיפס?
 7

5. כלי הנגינה ששימשו בעת הקרבת הקרבן בבית המקדש ושמש כתוב בפסיפס:
 ר

את האותיות המודגשות בתשובות שפתרתם כתבו לפי הסדר במקומות החסרים במשפט וגלו כיצד כינה יוסף בן-מתתיהו (יוסיפוס פלביוס) את ציפורי לפני כ-2000 שנה:

פ א ה ל כ ל ו

סיימתם את כל המשימות וכעת אתם מוזמנים למבואה (מס' 1 במפה). לטקסט התחייבות פקחים צעירים ולקבלת התג.

התחייבות הפקחים הצעירים

אני פקח/ית צעיר/ה בישראל
אמשיך לצאת לטבע, לחקור ולטייל.
אספר למכרים ולחברים
על מה שלמדתי ועל "פקחים צעירים".

אני מתחייב/ת לשמור בכל מקום ואתר
על העתיקות המספרות על העבר.
להגן על הצומח והחי
ולשמור על סביבה נקייה גם עבור הבאים אחריי.

על החתום _____ תאריך _____

שם עורך הטקס _____ חתימת עורך הטקס _____

ניתן בגן לאומי ציפורי

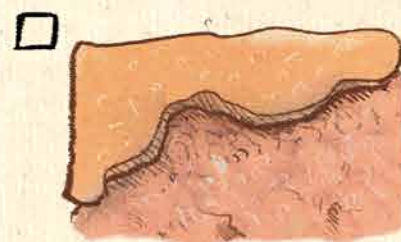
משימה 8 - מתחת לאדמה! (משימת בונוס לחובבי הרפתקאות)

עד בואם של הרומאים לציפורי מקור המים היה בורות המים, שהתמלאו במי גשמים ונשאבו באמצעות דלי קשור לחבל. כשהגיעו הרומאים והעיר החלה מתפתחת כעיר רומית מפוארת, נזקקו לכמויות גדולות של מים זורמים לבתי מרחץ, לבריכות הנוי, למזרקות...

כדי להוביל כמויות מים גדולות לעיר שיושבת על גבעה, תכננו המהנדסים הרומים מערכת מורכבת שהובילה מים לציפורי ממעינות בהרי נצרת. המים נאספו במאגר תת-קרקעי סמוך לעיר.

רדו במדרגות אל המאגר.

לכו לאורכו וחפשו בשטח את המקומות שבתמונות.
סמנו V ליד התמונה שאיתרתם בשטח:

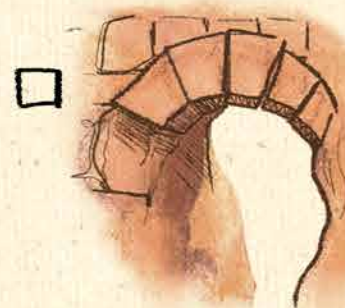
1. שכבות של טיח.

הטיח אטם את המאגר ומנע חלחול מים החוצה

2. דפוש

מילוי של טיט ואבנים

במקומות שבהם התפורר סלע הקירטון הפריך

3. קשת האבנים

הקשת תמכה בקירות המאגר

4. מדרגות חצובות

מדרגות חצובות ששימשו לתחזוקת המאגר

(ניקיון, חידוש הטיח)

5. מדרגות עץ מעל חומר מילוי המאגר

תחת המדרגות שכבות עפר
שהארכיאולוגים לא חפרו עדיין

חובבי הרפתקאות מוזמנים לצאת מהמאגר ולהמשיך למנהרת הפירים. הכינו את הפנסים!!

אל תחמיצו ביקור במערכת המים התת-קרקעית של ציפורי!
המשיכו למשימת בונוס חווייתית במיוחד (מס' 8 במפה)